

ОСКАР УАЙЛД

*Портретът
на Дориан Грей*

СЕРИЯ • ПОЗНАЙ СЕБЕ СИ •

О С К А Р У А Й Л Д

ОСКАР ФИНГЪЛ О'ФЛЕЪРТИ УИЛС УАЙЛД е роден в Дъблин през 1854 г. в семейството на прочут учен лекар хирург и известна поетеса, подписваща творбите си с псевдонима „Сперанца“.

Завършва с отличие колежа „Тринити“ в Дъблин (1874) и след това заминава за Оксфорд, за да продължи изучаването на класическата литература и философия, слуша и лекциите на Ръкин по естетика. Там той бързо става популярен със своите предпочитания към зараждащото се ново декадентско движение, чиито идеал е „чистото изкуство“. В обществените си изяви Уайлд провокира светските кръгове с необичайния си маниер на обличане и с типа мъжественост, който демонстрира.

През 1881 г. Уайлд публикува том с поеми, отличаващи се с блестяща форма и с опита поезията да бъде изградена посредством принципите на импресионизма в живописата, но те са определени от консервативната критика като „изкуствени и неискрени“. През 1882 г. обикаля Северна Америка с курс лекции върху съвременното изкуство, модата и новия дизайн. През 1884 г. се жени за Констанс Лойд и се отдава на журналистическа дейност. През 1888 г. публикува „Щастливият принц и други приказки“, които и до днес се преиздават.

Последвалите разкази и новели – „Престъплението на лорд Артур Савил“ (1891), „Портретът на г-н W.H.“, „Сфинкс без загадки“ – биха могли да бъдат окачествени като проповядващи аморализъм, ако не съдържаха толкова ирония. Своите естетически възгледи Уайлд излага в трактата „Упадък на

лъжата“ (1889) и още в „Четка, перо и отрова“ (1889) и „Критикът като художник“ (1890).

Отпечатването на романа „Портретът на Дориан Грей“ през 1890 г. му спечелва славата на модерен писател с оригинален талант, затвърдена и от феноменалния успех на неговите пиеси „Ветрилото на лейди Уиндърмиър“, „Жена без значение“, „Идеалният мъж“ и „Колко е важно да бъдеш сериозен“, поставени в театрите на Уест Енд между 1892 и 1895 година.

Но успехът го съпровожда кратко време. През 1891 г. той се среща с лорд Алфред Дъглас и между тях започва екстравагантна интимна връзка. В 1895 г., когато е на върха на славата си, Уайлд завежда съдебно дело за клевета срещу бащата на Дъглас, но губи делото. След още два процеса Уайлд е осъден на две години затвор за безнравствено поведение. След освобождаването си веднага заминава за Париж, където живее с осъжданата помощ, изпращана му от неговото семейство. Там той приема католическото вероизповедание и изпада в мистични настроения. Последните произведения на „разкалялия се грешник“ са неговата изповед „De Profundis“ (написана през 1897 г., но публикувана през 1905 г.), в която Уайлд се отказва от предишните си естетически и морални възгледи – причудлива смес от нищезанство и култ към красотата, за да признае, че светът е пълен със страдания и че главна задача на поета е да пише за тях. В „Балада за Редингската тъмница“ (1898) идеите на „De Profundis“ са облечени в поетическа форма.

Умира самотен в Париж през 1900 година.

Написването на романа „Портретът на Дориан Грей“ е свързано донякъде с една случайност. Оскар Уайлд и Артър Конан Дойл веднъж вечеряли заедно с американския издател Дж. М. Стодарт, който им предложил да напишат по нещо за „Липинкотс мънгли магазин“. Конан Дойл си спомня: „Тогава Уайлд създаде „Портретът на Дориан Грей“, безспорно една високонравствена книга, а аз написах „Знакът на четиримата“.“

Романът е публикуван през юли 1890 година.

Критиката светкавично реагира: „Името на Уайлд стана синоним на всичко нездраво“, а английската публика е шокирана от суровата присъда на младия ирландец над нравствените и естетически възгледи, претърпяващи дълбока криза в „края на века“. Чрез блестящите си парадокси, вплетени в динамични диалози и проникновени есеистични разсъждения, Уайлд критикува както артистичните претенции, така и обществения морал на пуританска Англия. Той поставя огледало пред лицето на своите съвременници и реакцията е ужас и отхвърляне.

Отзивите за романа обаче не са само отрицателни. Теоретикът на изкуството Уолтър Пейтър например го определя като „истински жив“. Самият Уайлд споменава: „Знам само, че „Дориан Грей“ е класика...“, и като всяка класика романът има своите класически предходници. В едно интервю

от 1895 г. Оскар Уайлд признава: „Ако оставим настрана прозата и поезията на авторите от древногръцката и латинската литература, писателите, които са оказали влияние върху мен, са Кийтс, Флобер и Уолтър Пейтър“.

От висотата на своя антиреалистически индивидуализъм Оскар Уайлд твърди: „Животът е отрова, която погубва изкуството“.

И все пак животът и смъртта на героите в „Портретът на Дориан Грей“ доказват, че пътят на самопознанието е най-трудният път, който всеки от нас изминава.

Макар в своя роман, замислен като апология на хедонизма, Оскар Уайлд да заема позата на естет и културен историк, той преди всичко си остава голям майстор на разказа. И ето че повече от век новите поколения читатели продължават да се вълнуват от вечната дилема, поставена от Уайлд в този роман: „Каква полза има човек да спечели целия свят, ако погуби душата си?“

ОСКАР УАЙЛД

Портретът на Дориан Грей

Превод от английски Красимира Тодорова

СЕРИЯ • ПОЗНАЙ СЕБЕ СИ •

Ако искате да закупите книги на „Кибеа“, можете да ги поръчате чрез най-близкия до вас книготърговец, или на телефон 02 988 0193, както и на електронните ни пощи bookstore@kibea.net и office@kibea.net.

ЦЕНТЪР ЗА КНИГИ И ЗДРАВЕ „КИБЕА“

София 1000, ул. „Д-р Вълкович“ №2А

(близо до ул. „Ангел Кънчев“ и ул. „Солунска“)

Фирмена книжарница: 02 988 01 93

Oscar Wilde

THE PICTURE OF DORIAN GRAY

First published in complete book form in 1891

Този превод е публикуван за първи път от издателство „Народна култура“.

© Красимира Тодорова, превод, 1980, 1998

© Красимира Деспотова, графичен дизайн, 1998, 2011

© Издателска къща „Кибеа“, 1998, 2011

ISBN 954-474-137-2

Творец е оня, който създава прекрасни неща.

Изкуството се стреми да разкрие себе си и да скрие твореца.

Критик е оня, който в друга форма или с нови средства изразява чувството си за прекрасното.

И най-висшата, и най-низшата форма на критиката е един вид автобиография.

Ония, които в прекрасното откриват грозота, са покварени, без обаче да са обаятелни. Това е непроситим недостатък.

Ония, които в прекрасното откриват нещо прекрасно, са културно издигнати хора. За тях все още има надежда.

Избраници са ония, за които прекрасното означава само Красота.

Не съществуват нравствени или безнравствени книги. Книгите са добре написани или зле написани. Това е всичко.

Враждебността на деветнадесетия век към Реализма е гневът на Калибан¹, видял собствения си образ в огледалото.

¹ Калибан – герой на Шекспир от пиесата „Буря“, характерен с отблъскващата си външност и с грубия си, жесток нрав. – Бел. прев.

Враждебността на деветнадесетия век към Романтизма е гневът на Калибан, който не е видял собствения си образ в огледалото.

Нравственият живот на човека е една от темите в творчеството на твореца, но нравствеността на изкуството се проявява в съвършеното използване на не-съвършени средства.

Творецът не се стреми да докаже каквото и да било. Дори безспорните истини могат да бъдат доказани.

Творецът не е моралист. Морализмът у твореца е непростима маниерност на стила.

Творецът не бива да бъде обвиняван в болезненост. Творецът може да изобразява всичко.

Мисълта и Езикът са за твореца инструменти за творчество. Добродетелта и Порокът са за твореца материал за творчество.

От гледна точка на формата първообраз на всички изкуства е изкуството на музиканта. От гледна точка на чувствата първообраз на всички изкуства е изкуството на актьора.

Изкуството има външна форма и вътрешен смисъл.

Ония, които се стремят да проникнат под външната форма, се излагат на опасност.

Ония, които тълкуват вътрешния смисъл, също се излагат на опасност.

Изкуството всъщност отразява ония, които го възприемат, а не живота.

Различните мнения за едно произведение на изкуството доказват, че то е оригинално, сложно и жизнено.

Дори когато критиците се различават в мненията си, художникът остава верен на себе си.

Можем да простим някому, че е създал нещо полезно, стига сам да не започне да се възхищава от него. Единственото извинение за оня, който е създал нещо безполезно, е неговото безгранично възхищение от собствената му творба.

Изкуството е напълно безполезно.

Оскар Уайлд

Глава първа

Ателието беше наситено с гъстия аромат на рози и всеки лек полъх на летния ветреца сред дърветата в градината донасяше през отворената врата силния мирис на люляк или нежното благоухание на розовите цветчета на шинката.

От ъгъла на кожения диван, където се бе изтегнал и пушеше, както обикновено, безброй цигари, лорд Хенри Уотън виждаше единствено пищните, сладостно ухаещи, меденозлатисти цветчета на един храст форзиция, чиито трептящи клонки сякаш едва издържаха тежестта на тази огненоярка красота; от време на време пред дългите копринени завеси на огромния прозорец преминаваха причудливите сенки на прелитащите птици, създаваха за миг ефекта на японска живопис и неволно отпращаха мисълта му към онези жълтолики художници от Токио, които се стремяха да изразят движението и устрема чрез едно неподвижно по своята същност изкуство. Монотонното жужене на пчелите, които се провираха през високата неокосена трева или с досадна упоритост крѐжаха над покритите със златист прахец ресни на плъпналия из градината

орлов нокът, сякаш правеше тишината още по-потискаща. Неясният тътен на Лондон достигаше дотук като басови звуци на далечен орган.

В средата на стаята върху един изправен статив бе прикрепен портрет в цял ръст на млад човек с необикновена красота, а пред статива, малко по-встрани, стоеше и самият художник, Базил Холуърд, чието внезапно изчезване преди няколко години произведе сензация в обществото и даде повод за множество най-невероятни предположения.

Художникът гледеше нежния, красив образ, така изкусно пресъздаден от неговата четка, и на лицето му бавно се появи усмивка на задоволство. Но той изведнъж трепна, притвори очи и притисна с пръсти клепачите си, сякаш искаше да задържи в съзнанието си някакъв прекрасен сън, от който се страхуваше да не се събуди.

— Това е най-хубавата ти творба, Базил, най-хубавото нещо от всичко, което си рисувал досега — каза бавно лорд Хенри. — Непременно трябва да я изложиш идущата година в „Гроувнър“¹. Академията е прекалено голяма и прекалено широко достъпна. Когато и да отида там, винаги има толкова много хора, че не успявам да разгледам картините, което е крайно досадно, или пък има толкова много картини, че не мога да разгледам хората, а това е още по-досадно. „Гроувнър“ наистина е единственото достойно място.

¹ Художествена галерия в Лондон, основана в 1877 г. — Бел. прев.

– Не смятам да я излагам където и да било – отвърна Базил, като отметна назад глава по своя обичаен навик, заради който приятелите му го подиграваха още в Оксфорд. – Не, няма да я изложя никъде.

Лорд Хенри вдигна вежди и погледна учудено художника през прозрачните синкави кълаба дим, които се издигаха от напоената му с опиум цигара и се виеха в причудливи спирали.

– Няма да я изложиш никъде? Но защо, скъпи ми приятелю? По какви причини? Колко странни хора сте вие, художниците! Правите всичко възможно, за да си спечелите слава. А щом я спечелите, желаете сякаш да се отървете от нея. Каква глупост! Има едно-единствено по-лошо нещо на света от това да говорят много за теб и то е – да не говорят изобщо. Портрет като този ще те постави над всички млади художници в Англия, а старите ще изпълни със завист, ако старите хора са способни изобщо да изпитват някакви чувства.

– Знам, че ще ми се смееш – каза художникът, – но аз наистина не мога да покажа този портрет на изложбата. Вложил съм в него твърде много от себе си.

Лорд Хенри се протегна на гивана и се размя.

– Да, знаех си, че ще ми се изсмееш, но все пак това е самата истина.

– Твърде много от себе си! Честна дума, Базил, не допусках, че си толкова суетен. Не виждам никаква прилика между теб, с твоето грубо, набраздено лице и смолисто черните ти коси, и този млад Агонис, създаден сякаш от слонова кост и листенца от роза. Наус-

тина, скъпи ми Базил, той е Нарцис, а ти си... Е, лицето ти, разбира се, излъчва интелигентност и така нататък. Но красотата, истинската красота свършва там, където започва интелигентността. Интелектът сам по себе си е вече едно допълнение и затова нарушава хармонията на всяко лице. Започне ли да мисли човек, лицето му веднага се превръща само в нос или само в чело, или в някаква друга подобна уродливост. Вземи изтъкнатите представители на която щеш хуманитарна наука. Колко са противни! Изключение правят само духовниците. Но те изобщо не мислят. Осемдесетгодишният епископ продължава да говори това, на което са го учили, когато е бил на осемнадесет години, и като естествена последица запазва добрия си външен вид. Твоят тайнствен приятел – чистото име така и не си ми казал, но чийто портрет истински ме очарова – никога не мисли, сигурен съм в това. Той просто е едно безмозъчно красиво същество, което би трябвало да бъде пред очите ни през зимата, когато няма цветя, на които да се любоваме, а през лятото – за да охлажда разгорещените ни умове. Не се самолакай, Базил, ни най-малко не приличаш на него.

– Не ме разбра, Хари – отвърна художникът. – Не приличам на него, естествено. Знам това много добре. Дори бих съжалявал, ако приличах. Защо свиваш рамене? Говоря ти истината. Всяко физическо или духовно превъзходство е белязано с фаталност – фаталността, която съпътства и несигурните стъпки на кралете в

историята. По-добре е с нищо да не се отличаваши от своите събратя. В този свят печелят недъгавите и глупците. Те спокойно могат да си седят и да наблюдават представлението. И ако не познават победата, не познават и поражението. Живеят така, както би трябвало да живеем всички – спокойно, равнодушно, без вълнения и тревоги. Никого не погубват, но и сами не падат от чужда ръка. Ти имаш високо положение и богатство, Хари, аз притежавам ум и талант, макар и не кой знае какви; Дориан Грей е красив – за всичко, което боговете са ни дали, ще заплатим със страдание, с тежко страдание.

– Дориан Грей? Така ли се казва той? – попита лорд Хенри, като прекоси бавно студиото и се приближи до Базил Холуърд.

– Да, така се казва. Не ми се искаше да ти открия името му.

– Защо?

– О, не мога да ти обясня. Когато много ми харесват някои хора, никога и никому не съобщавам имената им. Да ги назовеш, е все едно да отдадеш част от тях другиму. Постепенно започнах да обичам тайнствеността. Само тя може да направи за нас днешния живот загадъчен и привлекателен. И най-обикновеното нещо придобива очарование, щом започнеш да го криеш. Когато напускам града, никога не съобщавам на близките си къде отивам. Ако им кажа, бих загубил радостта от пътуването. Това, не се съмнявам, е един смешен навик, но така или иначе, той внася в живота

ми доста романтика. Сигурно ме смяташ за ужасен глупак, нали?

– Ни най-малко – отвърна лорд Хенри, – ни най-малко, скъпи ми Базил! Изглежда, забравяш, че съм женен и че единствената прелест на брака е в неизбежните взаимни лъжи, които изпълват живота на съпрузите. Никога не знам къде е жена ми, а жена ми никога не знае какво правя аз. Когато се срещнем, а ние се срещаме понякога – когато отиваме някъде на вечеря или на прием у херцога, – си разказваме с най-сериозно изражение най-невероятни измислици. Жена ми прави това много добре, всъщност, много по-добре от мене. Тя никога не греша в датите, а аз все обърквам нещо. Но и когато ме хване в лъжа, не ми прави сцени. Понякога ми се иска да ми се разсърди, но тя само ми се присмива.

– Противно ми е да те слушам, когато говориш така за семейния си живот, Хари – каза Базил и тръгна бавно към вратата, която водеше в градината. – Сигурен съм, че ти в действителност си много добър съпруг, но се срамуваш от собствената си добродетелност. Странен човек си. Винаги говориш безнравствено, но никога не вършиш нещо безнравствено. Твоят цинизъм е само една поза.

– Да си естествен, е поза, при това, знам го добре, поза, която гразни хората повече от всички други – отвърна през смях лорд Хенри.

Двамата млади мъже излязоха в градината и седнаха на една гълга бамбукова пейка под сянката на висок лавров храст. Слънчевите лъчи се плъзгаха по лъскавата

повърхност на листата. В тревата трептяха бели парички.

След известна пауза лорд Хенри извади часовника си.

– За съжаление, трябва вече да вървя, Базил – промърмори той, – но преди да си тръгна, настоявам да ми отговориш на въпроса, който ти зададох преди малко.

– На кой въпрос? – попита художникът, без да вдига поглед от земята.

– Много добре знаеш.

– Не, не знам, Хари.

– Добре, ще ти кажа на кой. Искам да ми обясниш защо не желаш да изложиш портрета на Дориан Грей. Интересува ме истинската причина.

– Аз ти я казах.

– Не си. Ти каза, че си вложил в този портрет твърде много от себе си. Та това е чиста детинщина!

– Хари – започна Базил Холуърд и погледна лорд Хенри право в очите, – всеки портрет, нарисуван с чувство, е всъщност портрет на художника, а не на модела. Моделът е чиста случайност, второстепенен елемент. Не него, а себе си изобразява художникът върху цветното табло. Истинската причина, заради която няма да изложи портрета, е страхът ми, че в него съм разкрил тайната на собствената си душа.

Лорд Хенри се засмя.

– И каква е тя? – попита той.

– Ще ти кажа – започна Холуърд, но по лицето му се изписа смущение.